KEHITYSPOLIITTINEN TOIMIKUNTA

Asia: VNS 3/2020 vp Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta ”Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa”

Asiantuntijalausunto VTT Marikki Stocchetti, Kehityspoliittisen toimikunnan pääsihteeri ja Kestävän kehityksen toimikunnan ja koordinaatioryhmän asiantuntijajäsen

Kiitän mahdollisuudesta lähettää sekä kirjallisen lausunnon että tulla UaV:n kuultavaksi liittyen Valtioneuvoston kestävän kehityksen globaalin toimintaohjelman (Agenda2030) selontekoon ”Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa”. Edustan selontekoprosessissa kehityspoliittista toimikuntaa (KPT), jonka tavoitteena on kestävän kehityksen globaalin ulottuvuuden vahvistaminen suomalaisessa päätöksenteossa ja kansainvälisessä vaikuttamisessa.

Selonteossa globaalilla vastuulla viitataan siihen, miten Suomi edistää kestävän kehityksen edellytyksiä maailmalla ja erityisesti kaikkein köyhimpien maiden kumppanina. Kestävän kehityksen toimeenpanon ulottuvuus on keskeinen osa Kestävän kehityksen toimikunnan ja Kehityspoliittisen toimikunnan (KPT) välistä yhteistyötä, jossa KPT:llä on neuvoantava rooli.

Aloitan lausuntoni asettamalla Suomen kansainväliseen vertailuun, jonka jälkeen tarkastelen selontekoprosessiin ja selontekoon liittyviä vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Lausunnossani tarkastelen erityisesti kestävän kehityksen globaalia ulottuvuutta, josta selonteossa raportoidaan nyt ensimmäistä kertaa koko hallinnon ja eri ministeriöiden, ei pelkästään ulkoministeriön laajuudelta.

Suomen Agenda2030 -työ kansainvälisessä vertailussa

- Agenda2030:n tavoitteiden toimeenpano on kesken, eikä yksikään maailman maa ole niitä ennusteiden valossa saavuttamassa. **Vaikka edistystä on monessa suhteessa tapahtunut, on toimia, myös Suomessa, huomattavasti nopeutettava ja laajennettava, jotta tavoitteet saavutetaan vuoteen 2030 mennessä.**
- **Suomi on muiden pohjoismaiden rinnalla kansainvälisten kestävän kehityksen vertailujen kärjessä**. *Bertelsmann-säätiön* ja *UN Sustainable Development Solutions Networkin* vuosittaisessa maavertailussa Suomi on useana vuonna sijoittunut kärkikolmikkoon yhdessä Ruotsin ja Tanskan kanssa. Tavoitetaso on usean tavoitteen kohdalla korkeammalla kuin kansainvälisesti (tuleva Kestävän kehityksen tiekartan esiselvitys).
- **Suomen kehitysyhteistyörahoituksen taso on yksi sijoitusta alentavista tekijöistä.**
- **Edellisen hallituksen Agenda2030 -selonteko (2016) ja nyt käsiteltävänä oleva selonteko muodostavat johdonmukaisen jatkumon.** Arvopohja ja sitoutuminen tavoitteisiin näyttäisi kulkeva päivän politiikan yläpuolella.
- **Hallituskaudet ylittävä ote kannattaa säilyttää myös jatkossa.** Vertailutietojen aikajänne ja tilastotiedot raportoivat varsinkin hallituskausien alkuvuosina edellisten hallitusten tekemästä työstä.

- **Suomen lähestymistapa on YK:n suositusten mukainen laaja, se kattaa koko Agenda2030 tavoitteiston. Nyt myös kansallisten toimien lisäksi myös entistä vahvemmin Suomen globaalin vastuun ulottuvuuden.**

- **Yhteiskunnallinen osallistavuus** (poliitikot, virkamiehet, järjestöt, kansalaisjärjestöt, tutkimus, nuoret, alueet ja kaupungit, kirkko) sekä **kattavuus** ovat poikkeuksellisen merkittäviä kansainvälisesti ja osa Suomen maakuvaa maailmalla.

Agenda2030 ”Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa” -selonteko ja -prosessi

Selonteko esittelee toimenpiteet, joilla hallitus edistää kunkin 17 kestävän kehityksen tavoitteen toteutumista Suomessa ja globaalisti. Selonteko kuvaa Suomen nykytilanteen Agenda2030:n toteuttamisessa, hallituksen toimet kunkin 17 kestävän kehityksen tavoitteen osalta, toimeenpanotyötä ohjaavat politiikkaperiaatteet, kansallisen toimeenpanon organisoinnin, sekä toimeenpanon seurannan ja arvioinnin mekanismit. Kokonaisuus on laaja, mutta selkeästi rakennettu. Sen taustalla näkyy pitkä jänne Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumukseen (”Suomi, jonka haluamme 2050”) ja sen piirissä tehtyihin toimenpidesitoumukseen.

Selonteon laadinnassa on hyödynnetty merkittävästi kestävän kehityksen toimikunnan jäsenistön ja yhteistyökumppaneiden (erityisesti tilastokeskus) sekä tiedeyhteisön osaamista (kestävyyspaneeli, valtion strategiset selvityshankkeet).

Koronaviruspandemia on hidastanut monien tavoitteiden saavuttamista sekä Suomessa että globaalisti. Tässä kaikkein köyhimmät maat kantavat suurimman taakan koronapandemian välillisistä vaikutuksista, kuten taloudellisista vaikutuksista (ml. siirtolaisten rahalähetyksien väheneminen). Selontekoteksti valmistui juuri ennen koronapandemian puhkeamista, mutta se sisältää päivittävän osuuden.

Selonteon vahvuudet

- **Osallistava ja tiivis yhteistyömalli, jolla on saavutettu laaja parlamentaarinen tuki ja sidosryhmien omistajuus.** Tiivis yhteistyö tiedeyhteisön (Kestävyyspaneeli), kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin kanssa sekä alueiden ja kuntien kanssa on vahvaa. Tämä näkyy myös lopputuloksessa, vaikka kyseessä on toki hallituksen selonteko.
- Selonteko vie hallitusohjelmaa systemaattisesti eteenpäin. Toimenpiteitä on käynnissä tai suunnitteilla johdonmukaisesti hallitusohjelman prioriteettien mukaisesti.
- Myös aiemmin kestävän kehityksen selontekoprosesseissa on noussut **uusia ideoita ja toimintamalleja, kuten kestävän kehityksen budjetointi, hallitusohjelman rakentaminen kestävälle kehitykselle tai julkisten hankintojen vastuullisuuden ja kestävyyden lisääminen**.
- **Kansallisessa työssä on nyt myös kansainvälinen ulottuvuus (Suomen positiivinen globaali käden- ja negatiivinen jalanjälki) –ajattelua**. Tämä jäsentää hallituksen toimia suhteessa kehittyviin maihin, Suomen kansainväliseen vaikuttamiseen ja toimiin sekä päätösten mahdollisiin negatiivisiin vaikutuksiin.
- **Selonteko nostaa Suomen kehityspolitiikan ja muut ulkosuhdealat osaksi kestävän kehityksen toimeenpanoa**. Tämä on erityisen tärkeää kehitysyhteistyölle.
- Kansallisesti kestävän kehityksen tilaa seurataan kymmenen seurantakorin ja reilun neljänkymmenen indikaattorin avulla. Seuranta yhdistää kestävän kehityksen tavoitteita ja kattaa luonnon ja ympäristön tilan, resurssiviisaan ja hiilineutraalin yhteiskunnan, julkiset hankinnat ja kuluttamisen, asumisen ja yhdyskunnat, terveyden edellytykset, yhteiskunnallisen eriarvoisuuden, syrjäytymisen ja yhteiskunnallisen osallisuuden,

työelämän laadun ja muutoksen, koulutuksen ja osaamisen kehittämisen sekä globaalin vastuun ja johdonmukaisuuden.
- **Seurantakorit kohdistuvat melko hyvin Suomen kestävän kehityksen ”kipupisteisiin”, mutta Agenda laajuus ja tietojen saatavuus ovat haaste seurannan systemaattisuudelle**.

Kehittämistarpeet

- Kestävän kehityksen haaste on valtava myös Suomessa. Vaikka edistystä on monessa suhteessa tapahtunut, on toimia myös Suomessa huomattavasti nopeutettava ja laajennettava, jotta tavoitteet saavutetaan vuoteen 2030 mennessä. Tässä suhteessa eri tavoitteiden osalta vastuuministeriöiden raportointiin perustuva hallituksen **selontekomalli korostaa liikaa meneillä olevien prosessien kuvauksia ja liian vähän välitavoitteita, tunnistettuja haasteita tai ratkaisuja.**
- VNK:n johtama ministeriöiden välinen koordinaatioverkosto on erittäin tärkeä tiedonvaihdon foorumi, mutta se ei ole päätöksentekoelin. Kukin ministeriö raportoi edistämisestään omalla sektorillaan, mutta kipukysymykset tai intressiristiriidat eivät kohtaa. **Linkit politiikkavalmistelusta ja päätöksenteosta koordinaatioon puuttuvat.**
- Kansallisesti kestävän kehityksen tilaa seurataan kymmenen seurantakorin ja reilun neljänkymmenen indikaattorin avulla**. Seurantajärjestelmä on Suomen globaalin vastuun osalta vielä puutteellinen. Koko laajasta kentästä pystytään seuraamaan vain kehitysrahoituksen tasoa (ml. ilmastorahoitus) ja siviilikriisinhallinta operaatioihin osallistuvien henkilöiden määrää.** VNK-hakee aktiivisesti ratkaisuja vertaismaista.
- Seurantakori tunnistaa myös Suomen rauhaa ja vakautta edistävän **kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun ja rauhantyön välisten kytköksien merkityksen, mutta sille ei ole seurantaa tai toimintasuunnitelmaa.**
- **Taloudelliset ulkosuhteet tulisi saada vahvemmin mukaan**. Niillä on aivan keskeinen rooli kaupan, teknologian ja innovaatioiden lisäksi esimerkiksi kansainvälisille ruokajärjestelmien kestävyydessä.